

Sufinansirano od strane
Evropske unije

Sufinansirano od strane
Švedske

SAŽETAK STUDIJE (POLISY BRIEF) O RODNOJ RAVNOPRAVNOSTI I UKLJUČIVANJU ŽENA S INVALIDITETOM U PROCESU EVROPSKIH INTEGRACIJA

Sažetak studije (Policy brief)) sadrži osnovne koncepte, pojmove o rodnoj ravnopravnosti i procesima uključivanja žena s invaliditetom u procesu evropskih integracija (EU integracija), zatim, uključuje politike, prakse, iskustva i preporuke za unaprjeđenje trenutnog stanja i položaja žena s invaliditetom (ŽSI) u društvu. Nastao je kao rezultat *razmjene iskustava nacionalnih organizacija civilnog društva, institucija sistema, kao i regionalnih i međunarodnih organizacija na temu rodne ravnopravnosti i uključivanja ŽSI u procesu EU integracija*. U tom smislu, održani su sastanci žena s invaliditetom sa lokalnim i nacionalnim ženskim organizacijama civilnog društva, kao i sastanci sa regionalnim i međunarodnim organizacijama koje se bave pravima žena s invaliditetom, a sve s ciljem povezivanja većeg broja žena s invaliditetom i organizacija koje djeluju u obalasti rodne ravnopravnosti iz različitih zemalja.

Imajući u vidu da brojne politike u različitim sektorima, uključujući i politiku invaliditeta nisu adekvatno rodno inkluzivne, i da dodatni izazov predstavljaju sektorske politike koje se ne bave, a trebale bi se baviti, i/li se ne bave u dovoljnoj mjeri, pitanjima ŽSI *Policy brief* sadrži i osvrt na strateške dokumente koji su na snazi i/li koji tek trebaju biti usvojeni, a sve u cilju preduzimanja mjera za podsticanje uključivanja ŽSI u svim važnim društvenim procesima, uključujući i procese evropskih integracija. Takođe, sadrži i informacije o trenutnom učešću ŽSI u donošenju odluka i EU integracijama, prema dostupnim podacima, politikama i akcionim planovima u oblasti rodne ravnopravnosti, invaliditeta i *Poglavlja 19* i *Poglavlja 23*. Obuhvata zaključke i preporuke kako uključiti rodnu perspektivu i perspektivu invaliditeta u procesu pristupanja **Evropskoj uniji (EU)**, a sve u cilju zagovaranja kreiranja politika i drugih mjera, uključujući pripremu akcionih planova za implementaciju nove metodologije pregovora o pristupanju EU.

Sažetak studije (Policy brief) je dio projekta *Jednakost – različite i vidljive (Equality – diverse and visible)* koji **UMHCG** sprovodi uz podršku **Reaktor - Istraživanje u akciji (Reactor – Research in Action)** i partnera u okviru projekta *Unapređivanje rodne ravnopravnosti u procesu pridruživanja EU* koji je finansiran od strane **Evropske unije** i kofinansiran od strane **Švedske**.

POLOŽAJ ŽENA S INVALIDITETOM SA ASPEKTA ISPUNJAVANJA OBAVEZA U PROCESU PRISTUPANJA CRNE GORE EVROPSKOJ UNIJI

-Crna Gora i pristupni pregovori-

Crna Gora je podnijela zahtjev za članstvo u **Evropskoj uniji**, 15. decembra 2008, u Parizu, da bi poslije složenog dvogodišnjeg procesa pregovora sa **Evropskom komisijom**

Projekat *Jednakost – različite i vidljive (Equality – diverse and visible)* sprovodi **Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore (UMHCG)**, uz podršku **Reaktor - Istraživanje u akciji (Reactor – Research in Action)** i partnera u okviru projekta *Unapređivanje rodne ravnopravnosti u procesu pridruživanja EU* koji je finansiran od strane **Evropske unije** i kofinansiran od strane **Švedske**. Ovaj dokument je proizveden uz finansijsku podršku **Evropske Unije** i kofinansiran od strane **Švedske**. Sadržaj dokumenta je isključiva odgovornost **UMHCG** i ne predstavlja nužno stavove **Evropske unije** i/li **Švedske**.

Sufinansirano od strane
Evropske unije

Sufinansirano od strane
Švedske

ostvarila status zemlje kandidata za članstvo u **Evropskoj uniji** 17. decembra 2010.¹ Pregovori Crne Gore o pristupanju **EU** počeli su 29. juna 2012. u skladu sa novim pristupom **Evropske unije** koji stavlja težište na vladavini prava. To podrazumijeva otvaranje i zatvaranje pregovora sa dva ključna poglavlja – *Poglavlje 23 (Pravosuđe i temeljna prava)* i *Poglavlje 24 (Pravda, sloboda i bezbjednost)* što je drugačija metodologija pristupa u odnosu na raniji period, a podrazumijeva uslov ključnog napretka u ovim poglavljima kako bi se sva ostala poglavlja mogla otvoriti, a nakon toga i zatvoriti.² Navedeno znači da se obaveze u okviru ova dva poglavlja sprovode na osnovu početnih mjerila, a zatim nakon njihovog ispunjavanja na osnovu privremenih mjerila i na kraju, kada ova mjerila budu ispunjena, na osnovu završnih mjerila, za razliku od ostalih pregovaračkih poglavlja gdje postoje početna i završna mjerila, ali ne i privremena mjerila. Radi unaprjeđenja procesa pristupanja **EU** je 5. februara 2020. usvojila novu metodologiju pristupanja pod nazivom „Unaprjeđenje procesa pristupanja – kredibilna perspektiva **EU** za Zapadni Balkan”.³ **Evropska komisija** je 9. marta 2021. usvojila dokument kojim se nova metodologija primenjuje na Crnu Goru.⁴

Ova metodologija je izmijenila način praćenja uspješnosti Crne Gore u procesu pristupanja **EU**, tako da se radi dinamičnijeg procesa i ubrzavanja reformi koje zemlje kandidati treba da sprovedu, pregovaračka poglavlja organizuju po *tematskim klasterima*.

Pregovaračka poglavlja su podjeljena u šest *klastera*:

1. Osnove;
2. Unutrašnje tržište;
3. Konkurentnost i inkluzivni rast;
4. Zelena agenda i održiva povezanost;
5. Resursi, poljoprivreda i kohezija;
6. Spoljni odnosi.

Ranjive grupe (uključujući i osobe s invaliditetom) imaju svoje mjesto u okviru prvog klastera (*Poglavlje 23 - Pravosuđe i osnovna prava*) i trećeg klastera (*Poglavlje 19 - Socijalna politika i zapošljavanje*), a prožimaju se i kroz ostale klasterne.⁵

PRAVNI ASPEKT – OBLAST RODNA RAVNOPRAVNOST

Usvajanjem *Ustava, Zakona o rodnoj ravnopravnosti* i *Zakona o zaštitniku ljudskih prava 2007, kao i Zakona o zabrani diskriminacije 2011*, Crna Gora je uspostavila zakonodavni okvir za

¹ Vidjeti: Prof.dr. **Gordana Đurović** „Evropska Unija i Crna Gora: proces pristupanja“, izdavač **EU Info centar Podgorica**, 2017, strana 75 i 76. Dostupno na linku: <https://bit.ly/3NF04RJ>.

² Vidjeti: „Prvih sedam godina crnogorskih pregovora sa **EU**“, izdavač Centar za građansko obrazovanje (CGO), Podgorica 2020. strana 3. Dostupno na linku: <https://bit.ly/3OXi4rn>.

³ Dostupno na linku: <https://bit.ly/3OG7WDB>

⁴ Dostupno na linku: <https://bit.ly/3OzVrTk>.

⁵ Ibid.

Projekat *Jednakost – različite i vidljive (Equality – diverse and visible)* sprovodi **Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore (UMHCG)**, uz podršku **Reaktor – Istraživanje u akciji (Reactor – Research in Action)** i partnera u okviru projekta *Unaprjeđivanje rodne ravnopravnosti u procesu pridruživanja EU* koji je finansiran od strane **Evropske unije** i kofinansiran od strane **Švedske**. Ovaj dokument je proizveden uz finansijsku podršku **Evropske Unije** i kofinansiran od strane **Švedske**. Sadržaj dokumenta je isključiva odgovornost **UMHCG** i ne predstavlja nužno stavove **Evropske unije** i/li **Švedske**.

Sufinansirano od strane
Evropske unije

Sufinansirano od strane
Švedske

spvođenje rodne ravnopravnosti i stvorila osnov za promociju i zaštitu ženskih ljudskih prava i ljudskih prava osoba drugačijih polnih i rodni identiteta. Ratifikacijom brojnih međunarodnih ugovora i konvencija, država se obavezala da će sprovođiti međunarodne standarde u ovoj oblasti i raditi na poboljšanju uslova za ravnopravno učešće muškaraca, žena i osoba drugačijeg polnog i rodni identiteta u svim sferama života.

Praksa pokazuje da, i pored postojanja zakonskih normi, institucije sistema još uvijek nisu u stanju da pruže efikasnu i efektivnu zaštitu od diskriminacije osoba s invaliditetom, uključujući i žene s invaliditetom i osobe drugačijih polnih i rodni identiteta, a naročito onima, koji pripadaju osjetljivim društvenim grupama (Romkinje i Egipćanke, starije osobe i osobe koje žive u udaljenim ruralnim područjima Crne Gore). Kao posljedica toga, dio populacije Crne Gore ostaje van društvenih i privrednih tokova, što usporava njen put ka demokratizaciji i članstvu u **EU** i umanjuje šanse za postizanje održivog razvoja.⁶

Ciljevi održivog razvoja (SDG), takođe, poznati kao *Globalni ciljevi*, usvojile su **Ujedinjene nacije** 2015, kao univerzalni poziv na akciju za okončanje siromaštva, zaštitu planete i obezbjeđivanje da do 2030. svi ljudi uživaju u miru i prosperitetu. Svih 17 *Ciljeva* je integrisano - oni priznaju da će djelovanje u jednoj oblasti uticati na rezultate u drugim oblastima, i da razvoj mora uravnotežiti društvenu, ekonomsku i ekološku održivost.

Zemlje su se obavezale da daju prioritet napretku za one koji su najviše izostavljeni. *Ciljevi održivog razvoja* su dizajnirani kako bi okončali siromaštvo, glad, sidu i diskriminaciju žena i devojčica.

Zakon o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, iako, prepoznaje neke oblike diskriminacije u većini oblasti života osoba s invaliditetom, ne prepoznaje diskriminaciju nad ženama s invaliditetom, kao posebnu oblast, niti oblast nasilja nad djevojčicama i ženama s invaliditetom, dok u oblasti porodičnih odnosa i braka prepoznaje samo jedan oblik diskriminacije nad djecom s invaliditetom, ali ne i diskriminaciju kojoj su izložene odrasle OSI prilikom zasnivanja braka i porodičnih odnosa.

Ovaj *Zakon* u okviru člana 17 zabranjuje diskriminaciju u oblasti samostalnog života i života u zajednici, međutim, prepoznaje mali broj oblika i područja diskriminacije, pozivajući se na odredbe u propisima kojima se uređuje socijalna i dječja zaštita, iako je *Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti* neophodno uskladiti s *Konvencijom UN o pravima osoba s invaliditetom (Konvencija)*, a što je bila i preporuka **Skupštine Crne Gore** data prilikom usvajanja *Zakona o zabrani diskriminacije lica s invaliditetom* u julu 2015.

Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti među pravima koje garantuje osobama s invaliditetom propisuje prava na materijalna davanja i prava na usluge socijalne i dječje zaštite. Iako među

⁶ **Održivi razvoj** jeste razvoj koji zadovoljava potrebe sadašnjice, a da ne dovodi u pitanje sposobnost budućih generacija da zadovolje vlastite potrebe" Izvor: United Nations, Report of the World Commission on Environment and Development, General assembly resolution, 42/187, 11 December 1987. Retrieved: 2007-04-12.

Sufinansirano od strane
Evropske unije

Sufinansirano od strane
Švedske

Sweden
Sverige

uslugama socijalne i dječje zaštite prepoznaje i usluge za život u zajednici, ne postoje usluge garantovane posebno ženama s invaliditetom niti se među uslugama koje su prepoznate mogu jasno prepoznati one koje su namijenjene ženama s invaliditetom, posebno žrtvama rodnozasnovanog, partnerskog i porodičnog nasilja.

Strategija za zaštitu od diskriminacije lica sa invaliditetom i promociju jednakosti, takođe, definiše ograničen broj mjera za žene s invaliditetom, iako je prvi dokument u Crnoj Gori koji direktno tretira pitanja žena s invaliditetom u okviru posebnog člana. Dodatno, ova *Strategija* ne prepoznaje ni oblast nasilja, zlostavljanje, zanemarivanja i drugih oblika nečovječnog i nehumanog postupanja, kako to čini *Konvencija*.

PRAVNI ASPEKT – OBLAST EVROPSKE INTEGRACIJE

Prema posljednjem *Izveštaju Evropske komisije o stanju u zemlji za Crnu Goru iz oktobra 2022*, u oblasti temeljnih prava, konstatuje se da Crna Gora u velikoj mjeri ima zakonodavni i institucionalni okvir i da je ostvarila određeni napredak u ispunjavanju obaveza predviđenih u međunarodnim instrumentima i zakonodavstvu za zaštitu ljudskih prava. Međutim, ostaju izazovi u djelotvornoj implementaciji regulative u ovoj oblasti. Vulnerabilne grupe, uključujući osobe s invaliditetom, Rome i Egipćane, LGBTQ osobe, i dalje su u velikom obimu izložene diskriminaciji, govoru mržnje i zločinima iz mržnje. Nadalje se navodi da je povećan broj femocida, mizoginije, rodnozasnovanog nasilja i nasilja nad djecom koji predstavljaju razloge za ozbiljnu zabrinutost. Dodatni napori su potrebni kada je u pitanju pristup pravdi, odnosno ostvarivanje prava u upravnim i sudskim postupcima, posebno za ugrožene grupe. Državi se preporučuje da unaprijedi međusektorsku saradnju kako bi se obezbijedila bolja zaštita od svih oblika diskriminacije, bolji pristup pravdi, puno uživanje procesnih prava, i besplatna pravna pomoć za žrtve kršenja ljudskih prava i zločina, posebno za djecu, žene, pripadnike manjina i osobe s invaliditetom. U *Izveštaju* se navodi da ni dalje nije donesena odluka o formiranju **Savjeta za prava osoba s invaliditetom**, kao **Vladinog tijela**, dok nedostaju određeni strateški dokumenti kao što su *Strategija za deinstitucionalizaciju* i *Strategija za zaštitu djece s invaliditetom*. Nacionalno zakonodavstvo još uvijek nije usklađeno sa *Konvencijom UN o pravima osoba s invaliditetom*, uključujući i definicije zasnovane na modelu pristupa invaliditeta zasnovanoh na ljudskim pravima. Ograničen napredak je postignut u oblasti pristupačnosti javnih objekata za OSI, dok država još uvijek nije usvojila novi *Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji zapošljavanju lica sa invaliditetom*.

U politici i dalje dominiraju muškarci i primjetno je da raste verbalno zlostavljanje žena u političkom životu, posebno u javnoj sferi, a posebno prema mlađim političarima/kama. Žene se i dalje suočavaju sa poteškoćama prilikom traženja nasljedstva i imovinskih prava u postupku razvoda braka. Žene su, takođe, nedovoljno zastupljene u političkom i ekonomskom donošenju odluka.

Projekat *Jednakost – različite i vidljive (Equality – diverse and visible)* sprovodi **Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore (UMHCG)**, uz podršku **Reaktor – Istraživanje u akciji (Reactor – Research in Action)** i partnera u okviru projekta *Unapređivanje rodne ravnopravnosti u procesu pridruživanja EU* koji je finansiran od strane **Evropske unije** i kofinansiran od strane **Švedske**. Ovaj dokument je proizveden uz finansijsku podršku **Evropske Unije** i kofinansiran od strane **Švedske**. Sadržaj dokumenta je isključiva odgovornost **UMHCG** i ne predstavlja nužno stavove **Evropske unije** i/li **Švedske**.

Sufinansirano od strane
Evropske unije

Sufinansirano od strane
Švedske

Pravna tekovina **Evropske unije** u oblasti socijalne politike i zapošljavanja tiče se područja radnog prava, zaštite i zdravlja na radu, jednakog tretiranja muškaraca i žena po pitanjima zapošljavanja, socijalne zaštite, socijalne inkluzije, politike zapošljavanja i socijalnog dijaloga. Osim toga, postoje posebna obavezujuća pravila za sve države članice **Evropske unije** u odnosu na zabranu diskriminacije po osnovu rase i etničke pripadnosti, religije i vjere, **invalidnosti**, starosne dobi i seksualne orijentacije. Najbitniji ciljevi socijalne politike **Evropske unije** jesu postizanje jedinstvenog i pravednog pristupa osnovnim socijalnim uslugama, unapređenje sistema socijalne zaštite, visok obrazovni stepen radne snage, visoka stopa zaposlenosti uz posebnu brigu za grupe koje su manje prisutne na tržištu rada, postizanje sigurnih i održivih prihoda, kao i dostojnih uslova rada za žene i muškarce.

Među ključnim zakonima čije je usvajanje planirano u 2023, na osnovu *Programa pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji*, navode se *Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom* i *Zakon o jedinstvenom tijelu vještačenja*, dok je među strategijama najvažnija *Strategija deinstitucionalizacije od 2022. do 2026. sa Akcionim planom za sprovođenje Strategije, za 2023.* Usvajanje ovog dokumenta planirano je u 2023, iako je vremenski okvir njegovog sprovođenja predviđen od 2022. Crna Gora navedenu *Strategiju* priprema tek nakon četiri godine od dobijenih *Zaključnih razmatranja Komiteta UN o pravima osoba s invaliditetom* o sprovođenju *Konvencije*.

ZAKLJUČCI:

Iako se u opisu stanja brojnih strateških dokumenata konstatuje da OSI, uključujući i žene i djevojčice s invaliditetom trpe različite oblike diskriminacije i nasilja nijednim dokumentom nije planiran dovoljan broj adekvatnih mjera za prevazilaženje navedenih problema i umanjeње posljedica koje oni izazivaju zbog dugogodišnjeg nerješavanja.

Kao što je i navedeno, brojne politike u različitim sektorima nisu adekvatno rodno inkluzivne, dok dodatni izazov predstavljaju sektorske politike koje se ne bave u dovoljnoj mjeri pitanjima žena s invaliditetom, a ne preduzimaju se nikakve dodatne (posebne) mjere za podsticanje njihovog uključivanja, u svim važnim društvenim procesima, uključujući i proces evropskih integracija. Ovo se posebno odnosi na novu *Strategiju o rodnoj ravnopravnosti 2021-2025*, usvojenju 2021, kao i na politike u oblasti invaliditeta, uključujući *Strategiju za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti*. Organizacije osoba s invaliditetom su ponekad uključene u tim procesima, ali formalno, bez smislenog, suštinskog i adekvatnog učesća i uzimanja u obzir njihovog mišljenja od strane kreatora politika.

Pored toga, zbog navedenog, ŽSI su nedovoljno motivisane da učestvuju u participativnim procesima pristupanja **EU** i da se aktivno zalažu za svoja prava. Štaviše, zbog sredine u kojoj

Projekat *Jednakost – različite i vidljive (Equality – diverse and visible)* sprovodi **Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore (UMHCG)**, uz podršku **Reaktor – Istraživanje u akciji (Reactor – Research in Action)** i partnera u okviru projekta *Unapređivanje rodne ravnopravnosti u procesu pridruživanja EU* koji je finansiran od strane **Evropske unije** i kofinansiran od strane **Švedske**. Ovaj dokument je proizveden uz finansijsku podršku **Evropske Unije** i kofinansiran od strane **Švedske**. Sadržaj dokumenta je isključiva odgovornost **UMHCG** i ne predstavlja nužno stavove **Evropske unije** i/li **Švedske**.

Sufinansirano od strane
Evropske unije

Sufinansirano od strane
Švedske

žive i predrasuda u vezi s fenomenom invalidnosti, kao i fenomenom invaliditeta⁷, vrlo često su suočene sa diskriminacijom po osnovu invalidnosti i pola, odnosno roda i nemaju informacije o tome kako da ostvare svoja prava, ili ukrštanjem ovih osnova, odnosno ličnih svojstava što bivaju dovedeni u dodatno nepovoljan položaj što otežava mogućnost adekvatne zaštite njihovih prava. To znači da je ključni problem neadekvatna vidljivost i učešće ŽSI i nedovoljna zastupljenost njihovih pitanja i u procesu pristupanja Crne Gore **EU**. Osim toga, bez odgovarajuće medijske pokrivenosti, ova tema ostaje neadekvatno tretirana, kao i pitanja u vezi s invaliditetom, sa nedostatkom istraživačkih članaka i izvještavanja samo o određenim, kratkoročnim aktivnostima, što rezultira dodatnim nemarom javnosti u oblasti rodne ravnopravnosti i učešća ŽSI u procesima donošenja odluka.

Naime, pitanja koja se odnose na žene s invaliditetom nisu obuhvaćena politikama u oblasti rodne ravnopravnosti, a politike u oblasti invaliditeta ne sadrže rodnu perspektivu, pa su i ova pitanja isključena iz procesa evropskih integracija (EI). To znači da pitanja ŽSI nisu obuhvaćena *Akcionim planom za Poglavlje 23* i *Akcionim planom za Poglavlje 19*.

Kada je u pitanju planiranje, kreiranje, implementacija i izvještavanje o ovim politikama, ne postoje razvrstani podaci po polu, rodu i invalidnosti, tako da je praćenje efekata i uticaja opštih mjera otežano.

Stavovi donosilaca odluka i kreatora politike o rodnoj perspektivi u politikama u oblasti invalidnosti i perspektivi invalidnosti u politikama rodne ravnopravnosti nisu adekvatni i postoji negativno institucionalno nasljeđe. Posljedice ovakvog pristupa je i nedovoljna informisanost službenika/ca koji se bave EI o ljudskim pravima OSI, sa posebnim osvrtom na ŽSI.

Posljedice ovakvih procesa dovode do isključenja ŽSI iz procesa evropskih integracija. Politike koje su usvojene nisu u skladu sa principima ljudskih prava OSI, posebno s principima dostojanstva, ličnog integriteta, samostalnosti, odnosno autonomije, poštovanja jednakosti muškaraca i žena, razvijajućih kapaciteta djece i drugih principa ljudskih prava jer, osim što isključuju većinu navedenih principa, isključuju i njihovo međusobno ukrštanje i uticaj na kvalitet života OSI, svakako posebno tretirajući i prava ŽSI. Na ovaj način se u Crnoj Gori evropski standardi neadekvatno primjenjuju na osobe s invaliditetom, sa posebnim osvrtom na žene s invaliditetom kao višestruko diskriminacije.

PREPORUKE:

Kada je riječ o preporukama koje se odnose na oblast usvajanja javnih politika neophodno je, prije svega, usvojiti novo, unaprijeđeno i izmijenjeno zakonodavstvo u oblastima ljudskih prava i zaštite od diskriminacije, pristupa pravdi i jednakog priznanja lica pred zakonom, zatim u oblasti nasilja, rada i zapošljavanja, samostalnog života i uključenosti u zajednici, obrazovanja,

⁷ Invalidnost se, u skladu s *Konvencije UN o pravima osoba s invaliditetom*, tumači kao lično svojstvo, za koje se u našem jeziku koristi i termin oštećenje, dok se invaliditet odnosi na razvojni društveni koncept, odnosno na društveni fenomen.

Projekat *Jednakost – različite i vidljive (Equality – diverse and visible)* sprovodi **Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore (UMHCG)**, uz podršku **Reaktor – Istraživanje u akciji (Reactor – Research in Action)** i partnera u okviru projekta *Unapređivanje rodne ravnopravnosti u procesu pridruživanja EU* koji je finansiran od strane **Evropske unije** i kofinansiran od strane **Švedske**. Ovaj dokument je proizveden uz finansijsku podršku **Evropske unije** i kofinansiran od strane **Švedske**. Sadržaj dokumenta je isključiva odgovornost **UMHCG** i ne predstavlja nužno stavove **Evropske unije** i/li **Švedske**.

Sufinansirano od strane
Evropske unije

Sufinansirano od strane
Švedske

Sweden
Sverige

ali i u svim drugim oblastima, imajući u vidu da *Konvencija UN o pravima osoba sa invaliditetom* razrađuje prava OSI u svim sferama života, odnosno, obaveze države u odnosu na konkretna prava OSI. Tako je potrebno usvojiti novi *Zakon o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom*, novi *Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom*, i izmijeniti i dopuniti važeći *Zakon o zabrani diskriminacije*, zatim *Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti*, a u odnosu na navedenu temu prvenstveno mislimo na oblast usluga za žene s iskustvom nasilja, koji trenutno i jeste u proceduri. Takođe, potrebno je izmijeniti i dopuniti *Zakon o rodnoj ravnopravnosti*, *Zakon o zaštiti od nasilja u porodici*, kao i *Krivični zakon*.

Osim *Strategije za deinstitutionalizaciju*, neophodno je unaprijediti *Program za postizanje rodne ravnopravnosti*, posebno u segmentu koji direktnije i adekvatnije mora uključiti pitanja žena s invaliditetom.

Iako je postojala *Strategija zaštite od nasilja u porodici 2016-2020*, novi dokument nakon isteka ove *Strategije* nije usvojen, a navedeno je bilo neophodno uraditi, posebno imajući u vidu rad broja slučajeva nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja, kao i porast broja femicida. Dodatno, ovim dokumentom je trebalo definisati mjere koje se odnose na podizanje kapaciteta institucija koje se bave rodnom ravnopravnošću, zaštitom od nasilja, kao i pravima OSI, a neophodno je bilo i planirati treninge i obuke za pružaoce usluga u oblasti zaštite od nasilja, kao i obuke za one koji pripremaju i kreiraju politike i one koji rade na njihovom sprovođenju.

Kada je riječ o institucionalnom aspektu, neophodno je donijeti *Odluku* o formiranju **Savjeta za prava osoba s invaliditetom**, i izmjenama i dopunama, ili usvajanjem novog *Pravilnika o opisu i unutrašnjoj sistematizaciji radnih mjesta Ministarstva ljudskih i manjinskih prava* ponovo formirati **Direktorat za zaštitu od diskriminacije osoba s invaliditetom**.

Projekat *Jednakost – različite i vidljive (Equality – diverse and visible)* sprovodi **Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore (UMHCG)**, uz podršku **Reaktor – Istraživanje u akciji (Reactor – Research in Action)** i partnera u okviru projekta *Unapređivanje rodne ravnopravnosti u procesu pridruživanja EU* koji je finansiran od strane **Evropske unije** i kofinansiran od strane **Švedske**. Ovaj dokument je proizveden uz finansijsku podršku **Evropske Unije** i kofinansiran od strane **Švedske**. Sadržaj dokumenta je isključiva odgovornost **UMHCG** i ne predstavlja nužno stavove **Evropske unije** i/li **Švedske**.

